

УДК 366.02:004.77+477

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-6-1>

Добрянська Н.Б.
аспірант кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4348-0580>
Natalya Dobranska
State Tax University

ЦИФРОВІЗОВАНЕ ДОМОГОСПОДАРСТВО ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

DIGITALIZED HOUSEHOLD AS A RESULT OF DIGITAL TRANSFORMATIONS IN UKRAINE

Анотація. У статті акцентується увага на змінах, які відбуваються з фінансовою поведінкою кожного наступного покоління членів домогосподарств. Проаналізовано передумови становлення такого соціально-економічного явища в сучасному суспільстві як «цифровізоване домогосподарство», зокрема, особливу увагу приділено проблематиці трансформації фінансової поведінки домогосподарств під впливом процесів цифровізації. Охарактеризовано зміни, які проявляються у суспільстві у зв'язку із високою інтенсивністю процесів цифровізації. Окремлено вплив представників різних поколінь на процес формування фінансової поведінки домогосподарств. Проведено порівняльний аналіз цінностей різних поколінь, пов'язаних з інформаційними зрушеннями та цифровізацією. Розглянуто тенденції зміни фінансової поведінки сучасних домогосподарств під впливом технологій цифрової економіки. Проаналізовано трактування понять цифрової економіки, цифрових технологій та особливостей надання цифрових і фінансових послуг домогосподарствам, тенденцій та нюансів розвитку цифрових фінансів, надано пропозиції щодо трактування поняття цифрових фінансових послуг Виокремлено поняття «цифровізованого домогосподарства» та запропоновано особливе трактування його сутності. Проаналізовано загальні особливості впливу цифрових технологій на формування та розвиток саме фінансових відносин загалом та окремих елементів фінансової системи зокрема. Виявлено вплив цифрової та фінансової грамотності на фінансову поведінку цифровізованого домогосподарства. Запропоновано модель трансформації фінансової поведінки домогосподарств в умовах цифровізації та узагальнено особливості фінансової поведінки цифровізованого домогосподарства в сучасних умовах. Надано пропозиції щодо виокремлення основних та актуальних, критично важливих на сьогодні переваг процесу цифровізації у розрізі фінансової поведінки домогосподарств для підсилення їх впливу з боку держави через фінансові інститути для якомога ефективнішої підтримки фінансової стійкості домогосподарств в період економічної та політичної нестабільності.

Ключові слова: цифровізоване домогосподарство, фінансова поведінка, цифрові фінансові послуги, поведінка домогосподарств, ринок фінансових послуг, цифровізація.

Abstract. The article focuses on the changes that occur in the financial behavior of each successive generation of household members. The prerequisites for the formation of such a socio-economic phenomenon in modern society as the "digitalized household" are analyzed, in particular, special attention is paid to the transformation of the financial behavior of households under the influence of digitalization processes. The changes that appear in society with the high intensity of digitalization processes are characterized. The influence of representatives of different generations on the process of forming the financial behavior of households is outlined. A comparative analysis of the values of different generations related to informational shifts and digitalization was conducted. Trends in changing financial behavior of modern households under the influence of digital economy technologies are considered. The interpretation of the concepts of the digital economy, digital technologies and the peculiarities of providing digital and financial services to households, trends and nuances of the development of digital finance are analyzed, proposals are made for the interpretation of the concept of digital financial services, the concept of "digitalized household" is singled out and a special interpretation of its essence is proposed. The general features of the impact of digital technologies on the formation and development of financial relations in general and individual elements of the financial system in particular have been analyzed. The influence of digital and financial literacy on the financial behavior of a digitalized household has been revealed. A model of the transformation of the financial behavior of households in the conditions of digitalization is proposed and the features of the financial behavior of a digitalized household in modern conditions are summarized. Proposals have been made to highlight the main and actual, critically important advantages of the digitization process in terms of the financial behavior of households in order to strengthen their influence on the part of the state through financial institutions to support the financial stability of households as efficiently as possible in a period of economic and political instability.

Keywords: digitalized household, financial behavior, digital financial services, household behavior, financial services market, digitalization.

Постановка проблеми. Сучасний світ знаходиться на стадії переходу до життя, важливою характеристикою якого є виникнення нових проблем, пов'язаних із адаптацією до нових умов, пов'язаних з пандемією, війною та поряд з цим – з тотальною цифровізацією, яка спрямована на впровадження цифрових технологій усіх сфер суспільного життя та цифрову трансформацію задля полегшення та покращення економіч-

ного становища населення. Зміни в системі цінностей сучасних домогосподарств відображають об'єктивний результат усе більшого їх включення в процес створення цифрового суспільства. Ключового значення при цьому набувають відтворення знань, навичок, мотивації, енергії та творчий характер праці.

Для української економічної теорії дослідження фінансової поведінки домогосподарств – відносно

молода галузь наукового дискурсу. Поділяючи думку сучасних вітчизняних науковців, погоджуємося з тим, що під впливом процесів цифровізації сфера фінансових послуг та модель фінансового обслуговування громадян зазнали змін, що відобразилося як на самих домогосподарствах так і на їх фінансовій поведінці. Тому актуальність даної проблематики очевидна, а у подальших дослідженнях необхідно детально проаналізувати особливості трансформації фінансової поведінки домогосподарств України в умовах цифровізації. Це дозволить змодельувати фінансову поведінку домогосподарств у перспективі. А пошук можливостей підвищення рівня фінансової та цифрової грамотності домогосподарств, дозволить зменшити несприятливий вплив ірраціональних фінансових рішень, розширивши знання споживачів про фінансові продукти та послуги. Крім того, в умовах цифровізації можна краще обслуговувати домогосподарства, пропонуючи модернізувати налаштування традиційних фінансових продуктів за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням проблематики впливу цифрових технологій на процес надання фінансових послуг та зміни фінансової поведінки різних поколінь домогосподарств в умовах цифровізації активно займаються як закордонні дослідники, серед яких: N. Howe, W. Strauss, J. Palfrey, U. Gasser, N. Monico, K. Mannheim, так і вітчизняні науковці, до яких, насамперед, належать: А. Дука, Л. Горяга, А. Семенов, С. Шкарлет, О. Піжук.

Протягом останніх кількох років серед українських науковців набуває неабиякої актуальності тема впливу цифровізації на фінансову поведінку домогосподарств. Так, на думку С. Онишко, завдяки формуванню єдиного цифрового простору, проникненню цифрових технологій у всі напрями діяльності фінансових установ та взаємодії між суб'єктами фінансової сфери, фінансовий ринок з усіма його суб'єктами набуває нових властивостей [1, с. 110].

У публікаціях українських науковців О. Попело, Н. Холяк, М. Дубини, А. Тарасенко проаналізовано основні деструктивні наслідки для домогосподарств від цифровізації фінансових послуг та обґрунтовано вплив цифрових технологій на стан інформаційної безпеки домогосподарств у сучасних умовах тотального використання таких технологій на ринку фінансових послуг [2] та здійснено аналіз сучасних змін фінансової поведінки домогосподарств в Україні у результаті впливу інноваційно-інформаційних технологій [3].

Досліджуючи можливості і загрози впливу цифровізації на поведінку суб'єктів ринку, Г. Чміль вважає, що нові цифрові технології можуть привести до різних сценаріїв поведінки суб'єктів ринку, звісно, як прогресивних, які призведуть до оптимізації бізнеспроцесів за умов збереження якості обслуговування споживачів та зростання досягнень, так і виникнення непередбачених подій, які можуть вплинути на дестабілізацію діяльності суб'єктів господарювання через вплив зовнішнього та внутрішнього середовища [4].

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість праць вітчизняних і закордонних вчених із зазначеної проблематики, в сучасній економічній науці досить поверхнево розглядається сутність цифровізованого домогосподарства як суб'єкта фінансового ринку, а

питання впливу цифрових технологій на трансформацію фінансової поведінки домогосподарств потребує подальшого вивчення та аналізу.

Метою статті є характеристика передумов формування особливої фінансової поведінки домогосподарств в умовах цифровізації, обґрунтування власного підходу до трактування поняття «цифровізованого домогосподарства», виявлення особливостей його фінансової поведінки з урахуванням змін, що спричинені розвитком цифрових технологій та їх впливом на сферу фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. Науковці схильні до думки, що існують механізми передачі навичок, знань, світогляду від одного покоління до іншого, що дозволяє людям змінюватися повільно, еволюційно, без «стрибків». Фінансова поведінка теж незначною мірою змінюється у кожного наступного покоління. Зважаючи на це державні інститути можуть підлаштуватися під ці зміни, наприклад, коригуючи існуючі банківські продукти та державну політику.

Американські вчені у «теорії поколінь» виявили, що існують певні періоди, так звані соціальні покоління, коли більшість людей мають подібні цінності [5]. Це дозволило описати типового представника кожного покоління та виокремити кілька типів поколінь, серед яких покоління Z ("цифрове покоління"). На відміну від попередніх поколінь, в яких зберігалися механізми наступності, «цифрове покоління» свідомо відмовлялося від традиційних, напрацьованих моделей поведінки, у тому числі й фінансової. На думку переважної більшості зарубіжних дослідників [6; 7], саме цифровізація стала драйвером змін моделей поведінки різних поколінь, торкаючись всіх сфер людської діяльності та змінюючи цінності.

Досліджуючи зміну фінансової поведінки домогосподарств під дією цифровізації, було проведено всебічний аналіз «цифрового покоління», оскільки представники саме цього покоління вже є активною складовою частиною працюючих членів домогосподарств, або стануть ними у найближчому майбутньому.

Слід звернути увагу, що центральну роль щодо визначення того чи іншого покоління відіграє досвід і самосвідомість групи індивідів, народжених у певний часовий проміжок [8]. Так, представники «цифрового покоління» у віці від 17 до 21 року – це вікова підгрупа, в якій переважають студенти. Вони є основними носіями патернів «цифрового покоління» при ухваленні фінансових рішень. З великою ймовірністю дане покоління використовує ті цінності, які відповідають їхньому безпосередньому досвіду в період становлення особистості, і відмовиться від тих, які йому не відповідають. Цифрове середовище створило можливість кардинальної зміни цінностей у процесі зміни поколінь. Представники «цифрового покоління» інакше сприймають простір: віртуальний простір для них знайоміший, і вони в ньому краще орієнтуються, ніж у реальному світі. Вони виростили в цифровому світі технологій високої роздільної здатності, об'ємного звуку та тривимірної графіки, тому поза гаджетами і технологічними девайсами простір представляє чужорідне середовище.

В умовах цифрової економіки батьки починають надавати дітям мобільні пристрої в середньому із трьох років. До підліткового віку вже понад 97% дітей

користуються комп'ютерами, смартфонами чи планшетами. Підлітки самостійно здійснюють в середньому по кілька (4–5) фінансових транзакцій на тиждень. Старше покоління відстає від представників покоління Z щодо наявності досвіду використання сучасними фінансовими інструментами.

Без розуміння цифрового середовища, фінансова грамотність сьогодні неможлива. Цифрове покоління як ніхто зацікавлене швидким освоєнням цифрових навичок. Мотивація представників даного покоління досить прагматична – вони хочуть працювати заради успіху, прагнуть фінансової стабільності, будують плани на майбутнє та націлені на кар'єрне просування. Самостійність та ініціатива з'являються у них лише тоді, коли вони бачать чітку мету та вигоду для себе. Серед значущих для «цифрового покоління» потреб можна назвати потребу у грі та нових, яскравих враженнях, потребу у безпеці, оскільки спостерігається прагнення стабільності, спокою та комфорту.

Зміна цінностей, разом зі зміною поколінь, відбиває історичні зміни у соціально-економічних умовах існування людей. Особливо яскраво зміни проявляються у суспільствах з високою інтенсивністю процесів цифровізації, де умови, у яких формуються особистості представників молодого покоління, істотно від тих, у яких формувалися люди старшого віку. Аналіз когорт та порівняння цінностей різних поколінь показують, що в даний час сформовані умови для нової хвилі зміни цінностей, пов'язаних з інформаційними зрушеннями та цифровізацією.

Ефективне використання цифрових технологій сприяє прискоренню економічного зростання та залучення інвестицій, трансформації секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні, технологічній і цифровій модернізації промисловості та створення високотехнологічних виробництв, реалізації людського ресурсу, розвитку цифровізації промислового виробництва та цифрового підприємництва, доступності переваг та цифрових можливостей для громадян. Один із принципів цифровізації передбачає, що цифровізація є інструментом економічного зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності завдяки використанню цифрових технологій [9].

Проникнення нових цифрових технологій в усі сфери суспільства з часом буде лише поглиблюватися. На сьогодні результатом проникнення цифровізації у сферу фінансів стала поява так званих цифрових фінансових послуг, яка супроводжувалася зміною умов надання фінансових послуг, поступовою відмовою від традиційних форматів їх надання та переведення у соціально-мережеву взаємодію учасників фінансового ринку, розвитком альтернативних соціально-мережових фінансів. Все це спричинило активну цифровізацію традиційних фінансових інструментів [10], використання яких суб'єктами господарювання, зокрема домогосподарствами, дало можливість останнім отримати ряд переваг у процесі залучення, використання або нагромадження фінансових ресурсів.

Спираючись на аналіз сутності цифрової економіки, цифрових технологій та особливостей надання цифрових і фінансових послуг домогосподарствам, тенденцій та нюансів розвитку цифрових фінансів, вважаємо

за необхідне у межах даного дослідження використовувати трактування цифрових фінансових послуг як виду економічної діяльності в умовах цифрової економіки, що стосується купівлі-продажу фінансового продукту у формі цифрової транзакції, в основу якого покладено процес створення та розподілу цінності для споживача у матеріальній чи нематеріальній формі за допомогою цифрових технологій [11].

Зважаючи на те, що у майбутньому членами домогосподарств будуть переважно представники «цифрового покоління», які найчастіше використовуватимуть цифрові технології та цифрові фінансові послуги, вважаємо за необхідне розглядати цифровізоване домогосподарство, як окрему сучасну ланку цифровізованого суспільства та трактувати його сутність як особу або сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життєдіяльності, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти, інтенсивно та продуктивно використовуючи цифрові технології для власних потреб (самореалізація, робота, отримання доходу, відпочинок, навчання, дозвілля), а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей.

Визначення фінансової поведінки домогосподарства, яка знаходиться під впливом процесів цифровізації, також потребує уточнення шляхом його конкретизації. Зокрема, на нашу думку, фінансову поведінку цифровізованого домогосподарства варто трактувати, як різновид економічної поведінки, що відображає визначену систему дій членів домогосподарств на ринку фінансових послуг в умовах цифровізації з використанням відповідних знань, вмінь та навичок у сфері використання цифрових технологій, які склалися під впливом цифрового середовища, внутрішніх та зовнішніх чинників, спрямованих на формування, розподіл та перерозподіл грошових ресурсів з метою забезпечення своєї життєдіяльності та підвищення рівня власного і суспільного добробуту, а також для досягнення та реалізації спільних економічних, суспільних та громадських цілей (рис.1).

Оскільки фінансова поведінка цифровізованого домогосподарства щодо прийняття фінансових рішень залежить від фінансової та цифрової грамотності, цифрових компетенцій та навичок, дане поняття варто використовувати виключно до тієї частини домогосподарств, які мають доступ до цифрових технологій. Це є однією з ключових умов використання даної дефініції.

Вже зараз зрозуміло, що цифровізація є процесом невідворотнім та всеохоплюючим. Тому, на нашу думку, очевидно, що чим раніше домогосподарство включиться у цей процес, якісно використовуючи цифрові компетентності та навички, тим швидше воно зможе отримувати вигоду від переваг цифрових технологій. Для прикладу, електронні платежі та розрахунки, як складові елементи безготівкової економіки, дозволяють полегшити комерційну взаємодію суб'єктів господарювання, є джерелом економії часу, ресурсів, а головне, є сильним інструментом боротьби з тіньовим обігом коштів, тобто сприяє оздоровленню економіки [9].

До особливостей фінансової поведінки цифровізованого домогосподарства відносять: здійснення фінан-

Рисунок 1 – Складові визначення «фінансова поведінка цифровізованого домогосподарства»

Джерело: складено автором

сових операцій з використанням цифрових пристроїв (смартфонів, планшетів тощо); застосування сучасних інноваційно-інформаційних технологій (система електронних платежів, платіжні карти, термінали самообслуговування, банкомати, зняття готівки на касі, інтернет-банкінг, мобільний банкінг, СМС-банкінг, телефонний банкінг, Digital-страхування); використання безкарткових розрахунків за допомогою мобільних застосунків; отриманням фінансових послуг переважно шляхом самообслуговування; отримання консультацій щодо фінансових товарів та послуг через онлайн комунікації за допомогою робототехніки; застосування онлайн-медіа для постійного доступу до фінансових послуг; залучення до користування фінансовими продуктами та послугами тих членів домогосподарств, які раніше не брали у цьому участі через вікові обмеження (підлітки, пенсіонери тощо); надання переваги безготівковій формі розрахунків; переважно дистанційний формат обслуговування; активізація інвестиційної діяльності зі сторони домогосподарств як приватних непрофесійних інвесторів; прискорення, спрощення та оптимізація процесів прийняття рішень щодо заощаджень та бюджетування за допомогою FinTech; удосконалення управління доходами, витратами та боргами завдяки безперешкодному доступу до рахунків; спрощення контролю за розрахунками; прагматичний підхід до розподілу власних коштів; активізація депозитних, кредитних та інших операцій на ринку фінансових послуг; використання нових видів фінансових послуг; прагнення до споживання індивідуальних послуг; персоналізація фінансових послуг; підвищення рівня фінансової грамотності [3]; оволодіння цифровими компетентностями та навичками.

На нашу думку, варто виокремити основні та актуальні, критично важливі на сьогодні переваги процесу цифровізації у розрізі фінансової поведінки домогосподарств для підсилення їх впливу з боку держави через фінансові інститути для якомога ефективнішої підтримки фінансової стійкості домогосподарств в період економічної та політичної нестабільності (рис. 2).

Розвиток цифрових технологій відкрив нове «вікно можливостей» для зростання рівня економічних показників добробуту домогосподарств та підвищення якості життя їх членів. Перш за все, значні можливості відкриваються для усіх сфер економіки, бізнесу, ринку фінансових послуг та ін. Цифрові та інформаційні технології змінюють обличчя і самого домогосподарства як суб'єкта господарської діяльності та спосіб життя переважної більшості його членів. Вони перетворюються на потужний імпульс динамічних економічних, соціальних, соціокультурних змін.

Завдяки використанню цифрових технологій члени домогосподарств в Україні отримують можливість легко капіталізувати себе, свої знання, вміння та навички для підвищення фінансового добробуту, зокрема: створювати, розвивати та продавати свої ідеї, продукти та послуги через онлайн-сервіси та платформи, через власні боти та цифрові особисті «копії», без посередників і роботодавців; легко, зручно та швидко створювати бізнес «з нуля» та отримувати дохід від реалізації свого творчого потенціалу, креативних ідей та інтелекту.

Суттєво підсилило б позитивний ефект впливу цифровізації на фінансовий стан та поведінку домогосподарств в Україні закріплення правових механізмів цього процесу на рівні нормативних документів, що мають силу закону, наприклад, Кодексу. Вітчизняні науковці мають різні точки зору на це питання: одні пропонують кодифікувати відносини у сфері цифрової економіки прийняттям Кодексу цифрової економіки, інші – Цифрового кодексу, або включення до чинного Господарського кодексу України відповідних ключових положень щодо цифровізованих явищ у сфері економіки із забезпеченням ґрунтовного регулювання складних відносин на певних ринках, щодо певних ресурсів тощо в спеціальних законах [14]. Проте, який би шлях не було обрано, законодавець має врахувати необхідність забезпечення державою соціального спрямування такого регулювання, в тому числі, закріпити механізми подолання цифрової нерівності шляхом покладення на відповідальний у сфері цифровізації орган своєчасного вжиття відповідних заходів.

Рисунок 2 – Посилення впливу переваг цифровізації на фінансову поведінку домогосподарств для забезпечення фінансової стійкості

Джерело: складено автором на основі [3; 12; 13]

Висновки. Проаналізувавши результати впливу цифрових технологій на фінансову поведінку домогосподарств та охарактеризувавши понятійний апарат, який застосовується у фінансовій сфері щодо процесів цифровізації та її впливу на фінансову поведінку домогосподарств в Україні, було обґрунтовано і прийнято до використання поняття цифровізованого домогосподарства з метою ширшого розкриття впливу цифрових технологій на діяльність даного суб'єкта господарювання та визначено особливості його фінансової поведінки під час прийняття рішень щодо нагромадження, розподілу чи перерозподілу фінансових ресурсів.

В результаті дослідження вдалося виокремити основні та актуальні, критично важливі на сьогодні переваги процесу цифровізації у розрізі фінансової поведінки домогосподарств для підсилення їх впливу з боку держави через фінансові інститути для якомога ефективнішої підтримки фінансової стійкості домогосподарств та визначити ключову роль закріплення правових механізмів регулювання процесу цифровізації на рівні нормативних документів для підсилення позитивного ефекту впливу цифрових технологій на фінансовий стан та поведінку домогосподарств в Україні.

Бібліографічний список:

1. Онишко С.В. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації. Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інт.-конф., м. Острого, 22 жовт. 2021 р. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. С. 110–113.
2. Дубина М.В., Холявко Н.І., Попело О.В. Цифровізації ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 2 (25). С. 160–177.
3. Попело О.В., Холявко Н.І., Дубина М.В., Тарасенко А.В. Вплив інноваційно-інформаційних технологій фінансових установ на трансформацію фінансової поведінки домогосподарств. *Проблеми економіки*, 2022. № 1. С. 105–112.

4. Чміль Г.Л. Цифровізація діяльності суб'єктів споживчого ринку: можливості та загрози. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2021. № 13. С. 124–134. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/17538> (дата звернення: 17.03.2024).
5. Howe N., Strauss W. *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York : William Morrow & Company, 1991. 245 p.
6. Palfrey J., Gasser U. *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. Basic Books, 2008. 375 p.
7. Monico N. Goodbye, Millennials: Hello, Generation Z. 2016. URL: <http://www.justlux.com/luxeinsider/trends/feature-1963947.php> (дата звернення: 23.12.2023).
8. Mannheim K. *The Problem of Generations. Essays of the Sociology of Knowledge*. Eds. Kecskemeti P. New York: Oxford University Press, 1952. P. 276–322.
9. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення 23.01.2024).
10. Дука А.П. Цифровізація фінансової сфери. *Digital Transformations of Modernity: Proceedings of the Multidisciplinary International: Scientific-Practical Conference, Coimbra, Portugal, January 24, 2022, Chernihiv : REICST, 2022*. С. 67–69.
11. Семенов А.Ю. Цифрові фінансові послуги як основний продукт діяльності фіттех-компаній. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 4. С. 142–152.
12. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Цифрова фінансова інклюзія: можливості та обмеження для України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2020. No 1-2. С. 133–149. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2020/274-275/page.php?id=abstract/ukr/133-149>
13. Панкратова В.О., Шейн Д.С. Права людини в епоху інформаційних технологій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. No 3. С. 34–37. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/9.pdf
14. Вінник О.М. Потенціал Господарського кодексу України в ракурсі цифровізації економіки та соціального її спрямування. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 85–92.

References:

1. Onyshko S. V. (October 22, 2021) Rozvytok finansovoho rynku v umovakh tsyfrovizatsiyi [Development of the financial market under the conditions of digitalization]. *The country's financial system: trends and development prospects: materials of the VIII International. science and practice int.-conf. Ostroh: Publishing House of the National University "Ostroh Academy"*. (in Ukrainian)
2. Dubyna M. V., Kholiavko N. I., Popelo O. V. (2022) Tsyfrovizatsii rynku finansovykh posluh: perevahy ta ryzyky dlia domohospodarstv [Digitization of the financial services market: advantages and risks for households]. *Naukovyi visnyk Polissia – Polissya scientific bulletin*, vol. 2 (25), pp. 160–177.
3. Popelo O. V., Kholyavko N. I., Dubyna M. V., Tarasenko A. V. (2022) Vplyv innovatsiyno-informatsiynykh tekhnolohiy finansovykh ustanov na transformatsiyu finansovoyi povedinky domohospodarstv [The influence of innovative information technologies of financial institutions on the transformation of the financial behavior of households]. *Problemy ekonomiky – Problems of economics*, vol. 1, pp. 105–112.
4. Chmil H. L. (2021) Tsyfrovizatsiia diialnosti subiektiv spozhyvchoho rynku: mozhlyvosti ta zahrozy [Digitization of the activities of consumer market subjects: opportunities and threats]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm – Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Series: International relations. Economy. Local studies. Tourism*, vol. 13, pp. 124–134. Available at: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/17538> (accessed March 17, 2024).
5. Howe N., Strauss W. (1991) *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York: William Morrow & Company.
6. Palfrey J., Gasser U. (2008) *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. Basic Books.
7. Monico N. (2016) Goodbye, Millennials: Hello, Generation Z. Available at: <http://www.justlux.com/luxeinsider/trends/feature-1963947.php> (accessed December 23, 2023).
8. Mannheim K. (1952) *The Problem of Generations. Essays of the Sociology of Knowledge*. Eds. Kecskemeti P. New York: Oxford University Press, pp. 276–322.
9. Ukraina 2030E – kraïna z rozvynutoiu tsyfrovoyu ekonomikoyu [Ukraine 2030E – a country with a developed digital economy]. Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (accessed January 23, 2024). (in Ukrainian)
10. Duka A. P. (January 24, 2022) Tsyfrovizatsiia finansovoyi sfery [Digitization of the financial sphere]. *Digital Transformations of Modernity: Proceedings of the Multidisciplinary International: Scientific-Practical Conference. Coimbra, Portugal. Chernihiv: REICST*.
11. Semenov A. Yu. (2021) Tsyfrovі finansovі posluhy yak osnovnyy produkt diyal'nosti fintekh-kompaniy [Digital financial services as the main product of fintech companies]. *Visnyk SumDU. Seriya «Ekononika» – Bulletin of Sumy State University. Series "Economics"*, vol. 4, pp. 142–152.
12. Naumenkova S. V., Mishchenko S. V. (2020) Tsyfrova finansova inkluziia: mozhlyvosti ta obmezhenia dlia Ukrainy [Digital financial inclusion: opportunities and limitations for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Scientific Bulletin of Odessa National Economic University*, vol. 1–2 (274–275), pp. 133–149. Available at: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2020/274-275/page.php?id=abstract/ukr/133-149>
13. Pankratova V. O., Shein D. S. (2021) Prava liudyny v epokhu informatsiynykh tekhnolohii [Human rights in the era of information technologies]. *Yurydychni naukovyi elekt-ronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, vol. (3), pp. 34–37. Available at: http://lsej.org.ua/3_2021/9.pdf
14. Vinnyk O. M. (2020) Potentsial Hospodars'koho kodeksu Ukrayiny v rakursi tsyfrovizatsiyi ekonomiky ta sotsial'noho yiyi spryamuvannya [The potential of the Economic Code of Ukraine in the perspective of digitalization of the economy and its social direction]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo - Entrepreneurship, economy and law*, vol. 2, pp. 85–92.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2024